

1. DOCTRINĂ, STUDII, COMENTARII

STRATEGIA CURȚII DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE CU PRIVIRE LA UTILIZAREA INTELIGENȚEI ARTIFICIALE

Octavia SPINEANU-MATEI*

Rezumat

CJUE este pe deplin convinsă că utilizarea inteligenței artificiale trebuie să se facă ținând seama de specificul domeniului judiciar și, în special, al activității de judecată.

Instrumentele de inteligență artificială trebuie adaptate la nevoile activității judiciare și nu invers și de aceea sunt interzise cele care pot genera o decizie ce depășește raționamentul uman și care este greu de justificat, putând duce astfel chiar la încălcarea dreptului la un proces echitabil.

Găsirea justului echilibru între utilizarea inteligenței artificiale și cea a expertizei umane reprezintă adevărata provocare a viitorului, în care unul din principalele obiective va fi acela ca procedurile judiciare să devină tot mai accesibile, mai transparente și mai eficiente.

Cuvinte-cheie: *Specific, adaptare, proces echitabil, inteligență artificială, expertiză umană, just echilibru*

Abstract

The CJEU is fully convinced that the use of artificial intelligence take into account the specificities of the judicial field, and, in particular, of judicial activity.

Artificial intelligence tools must be adapted to the needs of the judicial activity and not the other way round, hence the prohibition to use those tools that may result in a decision that goes beyond the human reasoning or that may be difficult to justify, which may even lead to a violation of the right to a fair trial.

Striking the fair balance between the use of the artificial intelligence and human expertise is the true challenge of the future in which one of the main objectives will be to make judicial proceedings more accessible, more transparent and more efficient.

Keywords: *Specificities, adaptation, fair trial, artificial intelligence, human expertise, fair balance.*

* Doctor, Judecător la Curtea de Justiție a Uniunii Europene; E-mail RRDPI: office@asdpi.ro.

Résumé

La CJUE est pleinement convaincue que l'utilisation de l'intelligence artificielle doit se faire en tenant compte des spécificités du domaine judiciaire et, en particulier, de l'activité juridictionnelle.

Les outils d'intelligence artificielle doivent être adaptés aux besoins propres à l'activité juridictionnelle et non à l'inverse, et ce sont donc interdits ceux qui peuvent aboutir à une décision qui va au-delà du raisonnement humain et qui est difficile à justifier, et donc susceptibles d'entraîner une violation du droit à un procès équitable.

Trouver le juste équilibre entre l'utilisation de l'intelligence artificielle et celle de l'expertise humaine est le véritable défi dans l'avenir, l'un des principaux objectifs étant de rendre les procédures judiciaires de plus en plus accessibles, transparentes et efficaces.

Mots-clés: *Spécificités, adaptation, procès équitable, intelligence artificielle, expertise humaine, juste équilibre.*

Introducere

Se vorbește și se scrie foarte mult în ultima vreme despre inteligența artificială, așa cum o arată abundența de articole de presă și de emisiuni, de articole sau studii de specialitate, de colocvii sau conferințe, precum cea de astăzi, dedicate acestei teme¹.

Unele abordări sunt mai mult tehnice, altele mai degrabă filozofice, iar altele încearcă să îmbine cele două perspective, în funcție, printre altele, de nivelul de cunoaștere de către autor al domeniului informaticii și, mai concret, al inteligenței artificiale. Acest lucru este firesc pentru că, fiind vorba despre un domeniu de înaltă specialitate, așa cum bine observa marele filozof Ludwig Wittgenstein, pledând pentru eliminarea speculațiilor arbitrare, „despre ceea ce nu se poate vorbi trebuie să se tacă”².

Indiferent de nivelul abordării și de profunzimea analizei, elementul comun care se regăsește în toate aceste demersuri îl reprezintă afirmarea nevoii de a echilibra beneficiile utilizării inteligenței artificiale cu prevenirea sau limitarea riscurilor asociate utilizării necorespunzătoare sau necontrolate

¹ Conferința „INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ. LEGITIMITATEA ȘI MORALITATEA EI” din data de 25 aprilie 2024, organizată de Asociația Științifică de Dreptul Proprietății Intelectuale – ASDPI, în colaborare cu Grupul ALAI România, Academia de științe juridice, Asociația ARCON România, ORDA și OSIM.

² Wittgenstein, L. *Tractatus Logico-Philosophicus*, Capitolul VII, verset 7 (1998, Dover Publications).

a acesteia³. Referitor la beneficii, se apreciază că impactul inteligenței artificiale va fi similar cu cel al unor invenții istorice majore, precum tiparul sau calculatorul, dar că va avea o amploare și mai mare, punându-și amprenta asupra tuturor domeniilor vieții, de la roboți casnici până la centrale nucleare.

Domnul profesor Mircea Duțu se întreabă într-un recent și remarcabil articol dacă nu cumva, având în vedere anvergura cu care avansează tehnologia și impactul noilor descoperiri asupra statelor, economiilor, societăților, relațiilor internaționale și mediului, problemele fundamentale ale secolului al XXI-lea nu ar putea fi rezolvate cu ajutorul inteligenței artificiale⁴.

Pare, în orice caz, că utilizarea inteligenței artificiale va produce o revoluție tehnologică inevitabilă, care va reprezenta o problemă doar pentru cei care refuză să o accepte și să se adapteze la ea.

Expertul britanic Richard Susskind⁵ anticipează, la rândul său, că „impactul inteligenței artificiale asupra vieții noastre personale și asupra instituțiilor sociale, politice și economice va deveni omniprezent, transformațional și ireversibil. Legea și instanțele nu vor fi scutite”⁶.

Uniunea Europeană a înțeles necesitatea unei abordări serioase a ceea ce înseamnă integrarea inteligenței artificiale în societate, dovadă fiind actele legislative adoptate.

Cel mai recent este Actul privind Inteligența Artificială, adoptat de Parlamentul European la 13 martie 2024⁷. Acesta marchează un pas important în reglementarea utilizării inteligenței artificiale, stabilind standarde pentru dezvoltarea și implementarea sigură și etică a tehnologiilor de inteligență artificială în diferite domenii, inclusiv în cel judiciar.

Uniunea Europeană a adoptat și alte reglementări cu un impact semnificativ, cum ar fi Actul privind serviciile digitale⁸ și Actul privind piețele

³ Abordările pot fi uneori extreme, mergând de la un entuziasm necondiționat față de utilizarea pe scară largă a inteligenței artificiale pe până la anticiparea unor efecte catastrofale ale unei asemenea utilizări, ceea ce amintește de versul unui cântec celebru: „This could be heaven or this could be hell” (*Hotel California*, Don Henley și Glenn Frey, Eagles).

⁴ Duțu, M. *Ce fel de reglementare, ce fel de etică, ce drept pentru inteligența artificială?* (2024) <https://www.juridice.ro/essentials/7653/ce-fel-de-reglementare-ce-fel-de-etica-ce-drept-pentru-inteligența-artificiala>.

⁵ Richard Susskind este un autor, speaker și consultant independent britanic, care, conform Oxford Internet Institute, este consilierul pe probleme de tehnologie al Lord Chief Justice din Anglia și Țara Galilor. <https://www.oii.ox.ac.uk/people/profiles/richard-susskind/>.

⁶ Susskind, R. *Artificial Intelligence, Online Courts and the Future of Justice* (2019, Oxford Academic).

⁷ Actul pentru Inteligența Artificială a fost adoptat la 13 Martie 2024 de către Parlamentul European, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240308IPR19015/artificial-intelligence-act-meps-adopt-landmark-law>.

⁸ Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32022R2065>.

digitale⁹, care vizează responsabilitatea serviciilor digitale în ceea ce privește conținutul online și practicile de piață echitabile.

Toate acestea reflectă angajamentul Uniunii Europene de a promova inovația tehnologică într-un mod care să respecte drepturile cetățenilor și să asigure un mediu digital sigur și echitabil.

După cum o demonstrează experiența, ca în cazul oricăror acte normative, punerea în aplicare a acestor noi reglementări va genera cu siguranță noi și interesante litigii, pe rolul instanțelor naționale sau al CJUE, care va fi sesizată cu noi întrebări preliminare ori cu acțiuni directe.

Dar nu la posibilele probleme juridice mă voi referi în cele ce urmează, ci la modul în care Curtea însăși utilizează și își propune să utilizeze în continuare inteligența artificială.

Ce măsuri a întreprins până acum CJUE?

Încă din 2019, Curtea a creat un Laborator de Inovație (Innovation Hub) menit să monitorizeze și să exploreze tehnologiile emergente care ar putea fi valorificate pentru a îmbunătăți eficiența, transparența și accesibilitatea procedurilor judiciare.

În 2020, o inițiativă care a marcat debutul integrării inteligenței artificiale în activitatea Curții o reprezintă rețeaua AI+ Network prin care posibili utilizatori din toate departamentele, grefa, dar și cabinetele Curții și ale Tribunalului au fost implicați în propunerea de noi inițiative care să le ușureze munca. Până la acest moment, două treimi dintre acestea au fost testate.

În 2021, Curtea a devenit liderul unui grup interinstituțional format din instituțiile, organismele și agențiile Uniunii Europene (EUIBAs), care explorează potențialul tehnologiilor emergente privind inteligența artificială, blockchain sau realitatea extinsă. S-a creat astfel o rețea de Laboratoare de Inovație care facilitează printr-un chatbot accesul la o bază de date ce conține proiectele și inițiativele legate de inteligența artificială din cadrul său.

În plus, pandemia COVID-19 a impus adaptarea rapidă a tehnologiilor pentru a asigura continuitatea procedurilor judiciare chiar și în condiții de carantină. Astfel, utilizarea programelor de videoconferință, sistemelor de gestionare a datelor și accesarea documentelor de la distanță au devenit standarde acceptate, utilizate chiar și astăzi.

Adoptarea acestor tehnologii împreună cu implementarea inteligenței artificiale marchează începutul unei „instanțe inteligente” care vizează

⁹ Regulation (EU) 2022/1925 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2022 on contestable and fair markets in the digital sector and amending Directives (EU) 2019/1937 and (EU) 2020/1828 (Digital Markets Act) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R1925&qid=1712742952370>.

eficientizarea procedurilor și îmbunătățirea accesului la justiție, menținând totodată independența judiciară și protecția datelor.

Relativ recent, la 19 iunie 2023, comitetul administrativ al CJUE a decis crearea unui grup de lucru intitulat *AI Management Board*, alcătuit din reprezentanți ai Curții și ai Tribunalului, printre care doi membri ai fiecărei jurisdicții și în care am avut onoarea de a fi inclusă, pentru a realiza o primă evaluare cu privire la principiile, orientările și elementele de atenție care trebuie să ghideze utilizarea inteligenței artificiale.

Și mai recent, ca urmare a activității de analiză și reflecție a grupului menționat, s-a publicat pe site-ul Curții *Strategia pentru implementarea inteligenței artificiale*, în care sunt subliniate scopurile, obiectivele, precum și riscurile asociate acestei inițiative¹⁰.

Strategia pentru implementarea inteligenței artificiale

Documentul evidențiază principiile fundamentale care ghidează integrarea inteligenței artificiale: echitate; imparțialitate; non-discriminare; transparență; trasabilitate; confidențialitate; protecție a datelor; supraveghere umană; îmbunătățire continuă.

Această strategie etică este destinată să asigure că recursul la inteligența artificială nu numai că îmbunătățește activitatea Curții, dar o face într-un mod care respectă drepturile și libertățile fundamentale.

Atunci când mă refer la activitatea Curții, am în vedere atât activitatea jurisdicțională a celor două instanțe europene, dar și activitățile administrative ale instituției în ansamblul său. Inițiativa Curții de a integra sisteme de inteligență artificială în activitatea sa reprezintă un salt strategic și pragmatic în modernizarea justiției la nivel european. Acest angajament creează astfel un precedent pentru toate instituțiile judiciare la nivel global.

Integrarea strategică a inteligenței artificiale este axată în jurul a trei obiective generale.

Primul obiectiv vizează îmbunătățirea eficienței și eficacității proceselor administrative și judiciare ale Curții.

Acest obiectiv urmărește să identifice și să implementeze soluții de inteligență artificială care pot simplifica fluxul de lucru, automatiza sarcinile de rutină și spori viteza și acuratețea gestionării cauzelor.

Aceasta include utilizarea inteligenței artificiale generative pentru analiza documentelor, sinteza probelor și automatizarea sarcinilor de birou, permițând astfel personalului să se concentreze pe activități cu valoare mai mare, care necesită judecată și expertiză umană.

¹⁰ CURIA Artificial Intelligence Strategy, https://curia.europa.eu/jcms/jcms/P_64268/en/.

Unul dintre proiectele pilot ale Curții este integrarea inteligenței artificiale în sistemul pentru gestionarea cauzelor. Acesta este conceput pentru a fi o platformă unică de gestionare a tuturor cauzelor de-a lungul

întregului proces de instrumentare a acestora. (Sistemul urmărește să îmbunătățească gestionarea documentelor originale, oferind sugestii automate privind materiile sau cuvintele cheie, detectând referințele în text și oferind suport în procesarea textului de la înregistrarea cauzelor până la momentul adoptării deciziilor și al expunerii concluziilor).

Un alt domeniu de interes este utilizarea tehnologiei de recunoaștere vocală pentru a produce automat transcrieri ale ședințelor de judecată, reducând semnificativ timpul și efortul uman necesare pentru această activitate. O aplicație este în prezent în faza de testare pentru a evalua această posibilitate.

De asemenea, motorul de căutare pentru documentele judiciare, *Eureka*, este în curs de îmbunătățire prin incorporarea inteligenței artificiale pentru a oferi căutări semantice, care înțeleg contextul și semnificația întrebărilor utilizatorilor, depășind simpla potrivire a cuvintelor cheie. Această abordare are potențialul de a crește precizia rezultatelor căutării.

Utilizarea NLP în inteligența artificială permite analiza și înțelegerea rapidă a documentelor judiciare, facilitând generarea automată de rezumate și analize. Aceasta ar putea fi aplicată nu doar documentelor judiciare, ci și cărților, materialelor de cercetare și altor tipuri de conținut relevante pentru analiză.

În viitorul apropiat, toți membrii personalului ar putea beneficia de asistenți virtuali alimentați de inteligență artificială, care să-i ajute cu sarcini de rutină precum programarea întâlnirilor, pregătirea preliminară a documentelor și gestionarea corespondenței. Aceasta ar contribui la reducerea sarcinilor de lucru ale personalului și la eliberarea timpului acestuia pentru sarcini mai complexe.

Explorarea inteligenței artificiale în contextul clădirilor inteligente reprezintă un alt domeniu de interes, cu potențialul de a monitoriza și optimiza performanța clădirii, de la controlul iluminatului și al temperaturii până la sistemele de securitate și consumul de energie.

Cel de-al doilea obiectiv vizează îmbunătățirea calității și coerenței hotărârilor judecătorești.

Tehnologiile de inteligență artificială generativă, cum ar fi învățarea automată și prelucrarea limbajului natural, pot oferi judecătorilor și referendarilor instrumente de cercetare avansate, facilitând accesul la jurisprudența relevantă și la scrierile doctrinare.

Curtea preconizează să automatizeze selectarea de referințe jurisprudențiale și generarea de cuvinte cheie, precum și clasificarea subiectelor din documentele introductive ale cauzelor.

Mai mult decât atât, inteligența artificială va juca un rol esențial în sprijinirea cercetării juridice, permițând o analiză rapidă și detaliată a unor cantități mari de date juridice.

Utilizarea inteligenței artificiale pentru a standardiza prezentarea documentelor judiciare ar putea asigura o mai mare uniformitate și va facilita înțelegerea și accesul la acestea.

Cel de-al treilea obiectiv urmărește să sporească accesul la justiție și transparența pentru cetățenii UE.

Inteligența artificială are potențialul de a îmbunătăți semnificativ accesibilitatea pentru persoanele cu dizabilități, oferind tehnologii pentru asistență, cum ar fi software-ul de conversie text-to-speech și viceversa, cititoare de ecran și asistenți virtuali. Acestea ar putea elimina barierele de acces și permite persoanelor cu diverse tipuri de dizabilități să interacționeze mai ușor cu materialele și procedurile judiciare.

Curtea explorează utilizarea chatbot-urilor și a asistenților virtuali alimentați de inteligența artificială pentru a oferi publicului larg un acces mai facil la informații despre activitățile judiciare și administrative ale Curții. Aceste instrumente ar putea ajuta utilizatorii în înțelegerea procedurilor judiciare și oferi răspunsuri în timp real la întrebări frecvente, îmbunătățind astfel transparența și înțelegerea procedurilor din fața Curții.

Utilizarea avatarurilor bazate pe inteligență artificială pentru a produce materiale didactice și briefing-uri de caz în format video reprezintă o altă metodă inovatoare de a comunica informații complexe într-un mod accesibil și atractiv.

Explorarea posibilităților oferite de realitatea virtuală, bazată pe inteligență artificială, pentru a îmbunătăți experiența vizitatorilor în cadrul Curții, ar putea introduce o nouă dimensiune a interacțiunii cu justiția. Programele pentru realitate augmentată ar putea oferi vizitatorilor informații suplimentare, subtitrări și conținut audio în limba preferată, aducând justiția mai apropiată de cetățeni.

Riscuri și strategii de combatere a acestora

În timp ce integrarea inteligenței artificiale în sistemul judiciar oferă oportunități fără precedent de îmbunătățire și eficiență, aceasta prezintă, de asemenea, provocări și riscuri specifice.

Curtea a identificat zece riscuri posibile asociate cu utilizarea inteligenței artificiale: prejudecăți și discriminare; probleme etice; divulgarea datelor sensibile – securitatea și confidențialitatea lor; vulnerabilitatea la atacurile cibernetice; explicabilitatea; lipsa de resurse; relevanța; reziliența; dependența excesivă de tehnologie; folosirea excesivă a tehnologiei.

Una dintre principalele preocupări o reprezintă riscul referitor la prejudecăți și discriminare care ar putea apărea din partea algoritmilor de inteligență artificială. Problema apare din modul în care acești algoritmi sunt programați să învețe și să ia decizii bazate pe datele cu care sunt antrenați.

Algoritmii de inteligență artificială învață din seturi mari de date care pot include informații istorice, statistici sociale, preferințe de consum și multe altele. Dacă aceste date conțin deja prejudecăți – fie că sunt rasiale, de gen, economice sau de altă natură – există riscul ca algoritmii să „învețe” și să perpetueze aceste prejudecăți. De exemplu, un sistem de inteligență artificială utilizat pentru recrutarea de personal ar putea dezvolta o preferință pentru candidații de un anumit gen sau etnie dacă datele istorice arată o predominanță în timp a acestor grupuri în anumite roluri.

Pe lângă perpetuarea prejudecăților existente, algoritmii pot dezvolta și noi forme de discriminare. Dat fiind că algoritmii optimizează deciziile bazate pe modelele detectate din date, pot apărea prejudecăți neintenționate care nu sunt evidente la prima vedere.

Pentru a combate acest lucru, Curtea se angajează să implementeze seturi de date de antrenare diverse și să aplice teste riguroase pentru a se asigura că modelele de inteligență artificială sunt corecte și imparțiale. În plus, sunt planificate monitorizarea și actualizarea continuă a sistemelor de inteligență artificială pentru a elimina orice prejudecăți care pot apărea în timp.

Un alt tip de preocupări sunt preocupările etice legate de utilizarea inteligenței artificiale în sistemul judiciar. În acest sens, este nevoie de stabilirea unor principii etice clare și de asigurarea unei supravegheri umane în toate deciziile asistate de inteligență artificială.

În istoria recentă există, de altfel, exemple de situații în care progresul tehnologic a fost direcționat și modelat conform principiilor etice, precum interzicerea clonării umane, interzicerea brevetării culturilor de celule stem obținute prin distrugerea embrionului uman sau, într-un alt context, tratatele privind neproliferarea nucleară.

Implementarea și utilizarea inteligenței artificiale trebuie, la rândul lor, să fie supuse unor reguli etice bine definite.

Pentru asigurarea imparțialității, instrumentele de inteligență artificială utilizate trebuie să fie neutre și verificabile în mod obiectiv. Utilizarea acestor tehnologii în practica judiciară necesită un echilibru echitabil între progresul tehnologic și responsabilitatea deontologică, astfel încât ele să faciliteze justiția, dar să nu submineze valorile sale fundamentale. Prin menținerea controlului uman asupra rezultatelor în urma utilizării inteligenței artificiale, Curtea urmărește să păstreze integritatea și umanitatea actului de justiție.

Securitatea și confidențialitatea datelor reprezintă un alt domeniu critic în privința riscurilor, în special având în vedere caracterul sensibil al procedurilor judiciare.

Curtea intenționează să utilizeze măsuri de criptare și de securitate cibernetică de ultimă generație pentru a se proteja împotriva riscurilor de încălcare a protecției datelor personale și a accesului neautorizat.

Separarea „soluției de execuție” de „soluția de învățare” asigură faptul că, și dacă datele de instruire sunt supuse unui atac cibernetic, soluția de execuție nu este afectată. În plus, sistemele de inteligență artificială vor fi concepute pentru a respecta reglementările stricte privind protecția datelor personale, fiind în concordanță cu normele Regulamentului GDPR, asigurând astfel respectarea și protejarea dreptului la viață privată.

Securitatea și confidențialitatea reprezintă pilonii centrali ai integrării inteligenței artificiale și a tehnologiei la scară largă în activitatea Curții.

În acest sens, Curtea adoptă o politică riguroasă în ceea ce privește tehnologiile cloud. Direcția pentru Tehnologia Informației (DTI) a Curții a ales să utilizeze soluții dezvoltate la nivel intern pentru a gestiona informațiile sensibile, rezervând utilizarea tehnologiilor cloud strict pentru datele considerate publice și acestea sub stricta supraveghere a conformității cu standardele de securitate și protecție a datelor.

În cele din urmă, potențialul dependenței excesive de tehnologia care se bazează pe inteligență artificială reprezintă un risc pentru funcționarea sistemului judiciar și pentru menținerea competențelor esențiale în rândul forței de muncă.

Pentru a aborda acest aspect, Curtea intenționează să pună în aplicare programe de formare pentru a se asigura că personalul își păstrează competențele de bază și gândirea critică, chiar și atunci când utilizează instrumentele de inteligență artificială în activitatea sa.

Integrarea inteligenței artificiale – O abordare stratificată

Strategia implementată de Consiliul de Gestionare a inteligenței artificiale la nivelul instituției propune o abordare stratificată, comparată într-un recent articol cu un semafor¹¹ clasificată pe categorii de risc, evidențiate prin folosirea celor trei culori consacrate, roșu, galben, verde pentru trei categorii de utilizări:

- Utilizări interzise – aici sunt vizate tipurile de domenii de activitate sau de instrumente de inteligență artificială pentru care riscul este prea mare, iar Curtea nu are în vedere utilizarea lor, precum: utilizarea inteligenței artificiale în procesul deliberărilor, automatizarea deciziilor, crearea de profiluri pentru judecători în baza deciziilor lor anterioare sau ale părților pe baza datelor demografice sau personale etc.

¹¹ Morelli C., *Corte Ue: niente cloud per i sistemi „giudiziari” di intelligenza artificiale*, Altalex, Wolters Kluwer (2024) <https://www.altalex.com/documents/news/2024/02/26/corte-ue-niente-cloud-per-sistemi-intelligenza-artificiale-giudiziari>.

- Utilizări care necesită atenție specială – adoptarea algoritmilor de inteligență artificială trebuie să se facă cu prudență și să fie însoțită de controale adecvate, precum în cazul: corelării cauzelor, generării automate de rezumate și analize.
- Utilizări cu risc scăzut – precum folosirea inteligenței artificiale pentru sistemele de asistență, chatbots, sau gestionarea documentelor, programarea întâlnirilor etc.

Această abordare reflectă conștientizarea potențialelor beneficii ale utilizării inteligenței artificiale, inclusiv a celei generative, precum și a riscurilor asociate cu implementarea acesteia, creând premisele unei utilizări responsabile și etice a tehnologiei.

Cum la nivelul Uniunii Europene sistemul e-Codex facilitează schimbul transfrontalier de date din sistemul judiciar, permițând tuturor statelor membre să comunice între ele utilizând sistemele lor naționale, la nivelul Curții există sistemul e-Curia. Acesta permite reprezentanților părților în cauzele aflate pe rolul Curții de Justiție și al Tribunalului, precum și al instanțelor naționale în cadrul unei cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare adresate Curții de Justiție, să facă schimb de acte de procedură cu grefele prin mijloace exclusiv electronice.

În acest context, trebuie arătat că, întrucât în funcționarea instanțelor și în înfăptuirea justiției, magistrații nu sunt singurii actori, este important să se acorde atenție și preocupărilor exprimate de ceilalți actori implicați.

În ultimul număr al cunoscutei reviste *L'Observateur de Bruxelles*, a fost publicat un articol scris de secretarul general al Consiliului Barourilor și Societăților de Drept din Europa (CCBE)¹², domnul Simone Cuomo, articol intitulat *Integrarea noilor tehnologii în lumea justiției și în practica juridică: o binecuvântare sau un blestem?*

În cuprinsul acestui articol, autorul vorbește, printre altele, despre ghidul pe care CCBE și Fundația avocaților europeni l-au adoptat în 2022, ghid privind utilizarea instrumentelor de inteligență artificială de către avocați și cabinetele de avocatură, despre aplicațiile ce pot fi folosite de aceștia, dar și despre riscurile utilizării lor. Aceste riscuri nu sunt doar riscuri tehnice, dar și riscuri care țin de aspecte ale deontologiei profesionale, precum protecția secretului profesional sau independența avocaților ori de discrepanțele care pot apărea între capacitățile informatice ale profesioniștilor dreptului în funcție de accesul acestora la tehnologiile bazate pe inteligență artificială, la infrastructura necesară sau la bazele de date¹³.

¹² Fondată în 1960, CCBE este o asociație non-profit care reprezintă mai mult de 1 milion de avocați din Europa.

¹³ Cuomo, S. *L'intégration des nouvelles technologies dans le monde de la justice et dans la pratique juridique: une bénédiction ou une malédiction?* (2023) https://www.observateurdebruxelles.eu/publications/obs_bxl_2023-fr/obs_bxl_2023_3-fr/obs_bxl2023_3 pag.24.

De asemenea, autorul exprimă preocupări cu privire la posibilitatea integrării în raționamentul judiciar a unor date și elemente care nu au făcut obiectul unei dezbateri contradictorii, precum și cu privire la preluarea concluziilor generate de instrumente de inteligență artificială fără raționamentul judecătorului uman, ceea ce ar putea conduce la un transfer de putere. De aceea, CCBE apără dreptul la un judecător real și pledează în favoarea naturii umane a procedurii judiciare în legislația UE referitoare la inteligența artificială¹⁴.

Concluzii

Din analiza strategiei prezentate se poate deduce că, într-adevăr, CJUE este pe deplin convinsă că implementarea inteligenței artificiale trebuie să se facă ținând seama de specificul domeniului judiciar și, în special, al activității de judecată.

În cadrul acestei activități sunt manipulate date sensibile, uneori strict confidențiale sau secrete și orice disfuncționalități pot conduce la consecințe grave, iar pe un plan mai general la pierderea încrederii cetățenilor în actul de justiție. În final, instrumentele de inteligență artificială trebuie adaptate la nevoile activității judiciare și nu invers și de aceea sunt interzise cele care pot genera o decizie ce depășește raționamentul uman și care este greu de justificat, putând duce astfel chiar la încălcarea dreptului la un proces echitabil.

Odată cu începerea procesului de integrare a inteligenței artificiale în 2020, Curtea a explorat și testat peste 20 de idei inovatoare care ar putea sprijini activitatea acesteia, acumulând astfel o experiență valoroasă pentru etapele viitoare. Această perioadă incipientă a permis trecerea de la explorarea inteligenței artificiale la implementare și perfecționare.

Cu ajutorul colaborării interne și a partenerilor externi, printr-o abordare multidisciplinară, Curtea a reușit să se alinieze la tendința în creștere de implementare și utilizare a inteligenței artificiale chiar și într-un domeniu în care exista o reticență însemnată.

Curtea continuă să investească în infrastructură și în pregătirea profesională a personalului, anticipând noi oportunități în îmbunătățirea capacităților sale. Pe baza experienței acumulate până în prezent, Curtea dispune de baze solide pentru a păși în următoarea etapă de utilizare a inteligenței artificiale într-un mod structurat și responsabil, punând accent puternic pe respectarea normelor deontologice.

În concluzie, putem spune că strategia adoptată marchează o schimbare de perspectivă pentru o instituție tradițional conservatoare, recunoscând

¹⁴ *Idem*, p. 26.